

ROVNOST STRÁN V ROZHODOVACEJ PRAXI ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

DUŠAN ČURILA

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Czech republic

Abstract in original language

Rovnosť strán predstavuje elementárnu súčasť práva na spravodlivý proces. Úzko súvisí aj s problematikou formálnej a materiálnej spravodlivosti. V prvej časti príspevku rozoberám základné ústavné princípy týkajúce sa spravodlivého procesu a rovnosti strán. Vo svojom príspevku ďalej analyzujem koncepciu chápania rovnosti strán v rozhodovacej praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky. Dôležitý je najmä vzťah medzi právom na spravodlivý proces a rovnosťou strán.

Key words in original language

rovnosť strán; právo na spravodlivý proces; rozhodovacia prax; Ústavný súd Slovenskej republiky; formálna a materiálna spravodlivosť;

Abstract

Equality of the parties is an elementary part of the right to a fair trial. It is also closely linked to a formal and material justice. In the first part of my contribution I discuss the basic constitutional principles for due process and equal parties. Then I offer an analyse of the concept of equality of parties in decision-making practice of the Constitutional Court of the Slovak Republic. Very important is especially relationship between right to a fair trial and equality of the parties.

Key words

equality of the parties; right to fair trial; decision-making practice; Constitutional Court of the Slovak Republic; formal and material justice;

1. ÚVOD

I Rovnosť predstavuje imanentnú zložku spravodlivosti. Jednoduchá redukcia spravodlivostnej koncepcie na otázku rovnosti však bola právnou vedou viackrát odmietnutá a preto nie je možné na kategóriu rovnosti pozerat' ako na absolútne východisko otázky spravodlivosti/nespravodlivosti v práve.

V prípade ústavného práva na spravodlivý proces nie je takisto možné nadradit' otázku rovnosti procesných strán nad všetky ostatné definíčné znaky právnej kategórie spravodlivosti. Vzhľadom na to, že súdnu právomoc si výlučne pre seba vyhradil štát, práve on musí byť

garantom tohto práva a musí vykonávať alebo dohliadať na funkciu arbitra.¹ V angloamerickom pojatí právneho štátu, doktríne zvanej Rule of Law, resp. Due process of Law, je spravodlivý proces priam najvýznamnejším znakom celej koncepcie.² Aj keď sa v našich podmienkach kontinentálneho právneho systému presadila nemecká koncepcia právneho štátu (Rechtsstaat), ostáva aj u nás právo na spravodlivý proces pomyselnou cestou k právam občanov.

Vzhľadom na to, že predmetom môjho príspevku je koncepcia rovnosti strán v rozhodovacej praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky, vo svojom príspevku budem rozoberať najmä vybrané ústavnoprávne normy slovenského právneho poriadku. Základný rámec práva na spravodlivý proces je daný v zákone č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, ďalej len "Ústava".

2. ÚSTAVNÉ ZAKOTVENIE PRÁVA NA SPRAVODLIVÝ PROCES

Meritum problematiky práva na spravodlivý proces je upravený v druhej hlave, siedmom oddiele Ústavy, ktorá je totožná s obdobnými ustanoveniami v piatej hlave českej Listiny základných práv a slobod.³ Dôležité súvislosti práva na spravodlivý proces u oboch ústavných textov je však nevyhnutné hľadať najprv vo všeobecnejších ustanoveniach. Typickým príkladom je čl. 12 ods. 1 Ústavy, ktorý ustanovuje, že: "*Ludia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné*" a rovnako aj druhý odsek spomenutého článku: "*Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.*"

Rovnosť v dôstojnosti a v právach patrí medzi kľúčové ustanovenia celej Ústavy a tým pádom aj celého slovenského právneho poriadku. V kontexte práva na spravodlivý proces je potrebné brať do úvahy aj zákaz diskriminácie, ktorý by mohol nastať v prípade neodôvodneného obmedzenia alebo vylúčenia osoby zo spravodlivého procesu.

¹ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 405.

² VEČEŘA, M., GERLOCH, A., BERAN, K. et al. *Teória práva*. Žilina: BVŠP a Poradca podnikateľa, spol. s r.o., 2008, s.111.

³ usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Samotné právo na spravodlivý proces by však bolo bez konkrétnych procesných záruk rýdzo deklaratórne. Podľa J. Filipa musíme medzi tieto procesné záruky zaradiť právo odoprieť výpoveď, právo na právnu pomoc a obhajobu, rovnosť účastníkov konania, právo na tlmočníka, verejnosť súdneho jednania, právo vyjadriť sa ku všetkým uskutočňovaným dôkazom a právo na rozhodnutie bez zbytočných priet'ahov.⁴

Podľa č. 46 ods. 1 Ústavy sa môže každý domáhať zákonným postupom svojho práva na súde alebo inom orgáne Slovenskej republiky, ktorý je nezávislý a nestranný. Podľa čl. 46 ods. 2 Ústavy: *"Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd."* Okrem toho má podľa čl. 46 ods. 3 Ústavy každý právo na náhradu škody spôsobenú činnosťou alebo nečinnosťou orgánu verejnej správy. Podľa čl. 47 ods. 1 až 4 Ústavy má každý právo na odopretie výpovede v prípade, že by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe. Vyššie spomenuté ustanovenie dopadá aj na prípady, kedy by v určitom správnom alebo súdnom konaní bola účastníkom strana, ktorá nie je profesionálne zdatná v práve a preto má nárok na právnu pomoc. Ako však podotýka J. Filip, povaha právnej pomoci závisí od konkrétneho typu konania: *"nejväčší význam bude mať (právna pomoc, pozn. autora) nepochybné v trestnom řízení, kde bude spočívat zejména v náležitém poučení obviněného a obžalovaného o jeho právech, v poučení o právu na obhajobu vlastní nebo prostřednictvím obhájce, popř. v poskytnutí bezplatné pomoci obhájcem."*⁵

Procesná rovnosť strán alebo tzv. rovnosť zbrání, ktorá podľa môjho názoru predstavuje základ práva na spravodlivý proces a podľa názorov právnej vedy⁶ je aj podstatnou zložkou pojmu právneho štátu, je najjasnejšie vyjadrená v čl. 47 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého sú si všetci účastníci v súdnom alebo správnom konaní rovní. Aby účastník, ktorý neovláda jazyk, v ktorom sa vedie správne alebo súdne konanie, nebol týmto svojím nedostatkom, oslabený vo svojom procesnom postavení, garantuje mu článok 47 ods. 4 právo na tlmočníka.

Priamo s rovnosťou strán súvisí aj zákaz odňatia zákonného sudcu a ústavná garancia práva každého na prerokovanie jeho veci bez

⁴ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 178-182.

⁵ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 179.

⁶ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 180

zbytočných prietrahov. Práve tento dôvod býva ústavnými súdmi postsocialistických krajín považovaný za najčastejší dôvod porušenia sťažovateľovho práva na spravodlivý proces. Právo na spravodlivý proces však takisto znamená, že musia byť rešpektované všetky procesné zásady a princípy, ktoré tvoria štruktúru základných ľudských práv.⁷

Kontrola súdnej moci býva efektívnejšia v prípadoch existencie verejného dohľadu, ktorý je garantovaný v čl. 48 ods. 2 Ústavy. Obe strany majú v konaní rovnaké právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Zvyšné ustanovenia siedmeho oddielu druhej hlavy Ústavy upravujú právo na spravodlivý proces v trestneprávných konaniach. Proti prípadnej svojvôli štátu garantuje čl. 49, že jedine zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest (alebo iné ujmy) je možné zaň uložiť. Ďalšími garanciami spravodlivého trestného procesu je to, že o vine a treste za trestné činy môže rozhodnúť len súd; a takisto prezumpcia nevinoty. Podľa čl. 50 ods. 3 a 4 Ústavy má obvinený právo na dostatočný čas a možnosť prípravy obhajoby, právo obhajovať sa sám alebo prostredníctvom obhajcu a takisto mu Ústava garantuje významné právo nevypovedať. Okrem zásady *ne bis in idem* zakotvenej v čl. 50 ods. 5 Ústavy sa pri posudzovaní trestnosti činu a ukladaní trestu aplikuje zásada z čl. 50 ods. 6 Ústavy: *"Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie."*

3. JUDIKATÚRA ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY O ROVNOSTI STRÁN

Vo svojej pomerne mladej histórii sa Ústavný súd Slovenskej republiky zaoberal rovnosťou strán v desiatkach svojich rozsudkov, pričom drvivá väčšina z nich sa týkala občianskeho súdneho konania. Podľa môjho názoru by mala byť rovnosť strán v procese chápaná z ústavného hľadiska ako špecifický typ rovnosti "všeobecnej", ktorá vyplýva z čl. 12 ods. 1 Ústavy, resp. už z článku 1 federálnej Listiny základných práv a svobod. Rovnosť strán je preto podľa mňa dôležité interpretovať aj v kontexte tejto "všeobecnej rovnosti."

3.1 NÁVRAT K FEDERÁLNEMU ÚSTAVNÉMU SÚDU

Základné interpretačné kontúry rovnosti boli stanovené už Ústavným súdom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Vo svojom rozhodnutí⁸ z roku 1992 predložil tento súd prvú ústavnú definíciu

⁷ČIČ, M. et al. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. s. 235-236.

⁸ Nález Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky

rovnosti: *"Rovnost občanů před zákonem nebyla chápána jako abstraktní kategorie, ale vždy byla přičítána k určité právní normě, pojímána ve vzájemném poměru různých subjektů apod. Pokud bylo z rovnosti učiněno právo, je každý jednotlivec oprávněn, aby stát v mezích svých možností odstranil všechny faktické nerovnosti. Tato konstrukce však platí pouze tehdy, uvažujeme-li rovnost jako absolutní. Rovnost relativní, jak ji mají na mysli všechny moderní ústavy, požaduje pouze odstranění neodůvodněných rozdílů."* Z citovaného textu je zřejmé, že vtedajší ústavný súd odmietol absolútne chápanie rovnosti a postavil sa za relatívne chápanie tejto kategórie, navyše vždy podmienené okolnosťami konkrétneho prípadu. Toto súdne rozhodnutie sa teda dištancovalo od paušálnej nivelizácie ľudí. Tento záver o relatívnosti rovnosti bol do významnej miery prebratý judikatúrou Ústavného súdu Českej republiky a býva naň odkazované vo väčšine rozhodnutí týkajúcich sa predmetnej problematiky. Z analýzy rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky týkajúcej sa rovnosti strán naopak vyplýva, že slovenský ústavný súd nenadviazal v chápaní rovnosti na tento kľúčový judikát a dokonca ho vo svojich rozhodnutiach nespomína. Myšlienkovú kontinuitu s federálnym ústavným súdom si tak v tejto súvislosti zachoval jedine český ústavný súd. Túto absenciu slovenskej kontinuity s naším bývalým federálnym ústavným súdom musím preto hodnotiť negatívne.

Druhou významnou myšlienkou publikovanou v tomto náleze bol názor potvrdzujúci neexistenciu univerzálnych kritérií rovnosti: *"Speciální normy mohou pro určité obory stanovit zvláštní kritéria rovnosti, která ze všeobecného principu neplynou, protože aplikací zásady rovnosti nejsou stanoveny tak přesné meze, aby vylučovaly jakékoliv volné uvážení těch, kteří ji aplikují."*⁹ Univerzálne kritérium rovnosti nielenže neexistuje, ale v jednotlivých právnych oblastiach môžu byť podľa ústavných sudcov stanovené špecifické kritériá, ktoré podmieňujú jestvovanie viacerých "podtypov" tejto kategórie. Poslednou významnou myšlienkou tohto nálezu, dopadajúcou aj na nami sledovanú rovnosť strán, bolo zdôvodnenie prípadnej nerovnosti. Prípady, keď zákon stanovuje prospech jednej skupiny subjektov a druhej skupine naopak stanoví povinnosti, ktoré sú neúmerné, nemožno považovať podľa Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky za apriórne contra legem. Dovolené je to totiž v tých situáciách, keď je tento odlišný prístup aplikovaný s odvolaním sa na verejné hodnoty.¹⁰

(pléna) ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92

⁹ Nález Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky

(pléna) ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92

¹⁰ tamtiež

3.2 PRVÉ KROKY ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Prvý zo série najvýznamnejších nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci rovnosti strán bol vydaný¹¹ v roku 1996 a týkal sa posúdenia statusu generálneho prokurátora v občianskom súdnom konaní a jeho prípadnom vplyve na rovnosť strán v tomto konaní. Sťažovateľ namietal porušenie všeobecnej rovnosti subjektov (čl. 12 ods. 1 Ústavy), ako aj špecifickej rovnosti v občianskom súdnom konaní (čl. 47 ods. 3 Ústavy), ktoré malo nastať tým, že prokurátor mal podľa vtedajšej zákonnej úpravy možnosť vstúpiť do začatého konania, ak o to požiadal účastník konania alebo ak o to požiadal súd. Pri analýze prvej eventuality plénum judikovalo, že: *"Rovnosť pred súdom je len výrazom rovnosti strán pred zákonom, v tomto prípade pred Občianskym súdnym poriadkom. Z toho vyplýva, že rovnosť pred zákonom a rovnosť pred súdom je obsahom toho istého pojmu a značí rovné postavenie oboch procesných strán pri aplikácii hmotných i procesných predpisov ktorýmkoľvek súdom voči ktorémukoľvek účastníkovi konania. Zásada rovnosti strán v civilnom procese sa prejavuje vytváraním rovnakých procesných podmienok a procesného postavenia subjektov, o ktorých právach a povinnostiach rozhoduje občianskoprávny súd..."*¹²

Ústavný súd Slovenskej republiky túto možnosť vstupu prokurátora do konania na žiadosť účastníka zhodnotil ako nastúpenie nerovnosti do samotného súdneho procesu od okamžiku prednesenia procesného stanoviska prokurátora, ktorý disponuje argumentačnou základňou, procesnými oprávneniami a naopak v konaní sám vystupuje bez procesného rizika.¹³

Slovenský ústavný súd posúdil ako rozpornú s ústavou aj druhú možnosť vstupu prokurátora do konania, teda na požiadanie súdu. Pri odôvodnení sa oprel o podobné argumenty ako v prípade prvej možnosti, pričom namietal aj porušenie nestrannosti sudcu za situácie, žeby bol pri svojom rozhodovaní ovplyvňovaný prokurátorom: *"Ak by sudca požiadal prokurátora o vstup do začatého konania, sám by vytvoril situáciu, v ktorej by sa nechával ovplyvňovať pri rozhodovaní konkrétnej veci inými subjektami, než sú účastníci konania bez toho, aby legálne vedel odôvodniť taký postup a jeho procesnú potrebu, čo*

¹¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.9.1996, sp. zn. PL. ÚS 43/95

¹² Tamtiež a k tomu ešte dodal: *"Rovnosť strán v občianskom súdnom konaní nemôže byť ovplyvniteľná tým, ktorý účastník je žalobca, ktorý je žalovaný alebo v inej procesnej pozícii (nesporové konanie). Rovnosť strán je totiž podmienená rovnosťou procesných prostriedkov uplatňovaných pri podaní žaloby i pri obrane proti nej, a to platí aj na celý priebeh konania."*

¹³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.9.1996, sp. zn. PL. ÚS 43/95

je podľa názoru ústavného súdu v rozpore s čl. 141 ods. 1 ústavy. Z dôvodov, ktoré sa už uviedli, by súčasne dochádzalo k porušeniu rovnosti strán (účastníkov sporového konania), čo je v rozpore s čl. 47 ods. 3 ústavy."¹⁴

Viacere ďalšie nálezy¹⁵ slovenského ústavného súdu sa odvolávajú na vyššie spomenutý plenárny nález a preto by som ho dovoľil označiť za jeden zo základných stavebných kameňov ústavnej argumentácie v prípadoch posudzovania rovnosti strán v Slovenskej republike.

3.3 VZŤAH K JEDNODUCHÉMU PRÁVU

Druhým najčastejšie citovaným rozhodnutím Ústavného súdu Slovenskej republiky v otázke rovnosti strán bolo uznesenie¹⁶ z roku 2002 vo veci, ktorú pre účely tohto článku označím ako "prípustnosť blanketného dovolania." Samotný skutkový stav tu nie je pre účely tohto príspevku relevantný, významnejšie je právne zhodnotenie. Slovenský ústavný súd tu načrtol koncepciu práva na spravodlivý proces s prepojením na rovnosť strán a argumentoval aj jednoduchým právom (zákonom o súdoch a sudcoch, občianskym súdnym poriadkom a trestným poriadkom): „Zákon o súdoch a sudcoch (§ 7 ods. 1 prvá veta) deklaruje, že „Všetci sú si pred zákonom aj pred súdom rovní“ Rovnosť účastníkov v súdnom konaní... charakterizuje § 18 OSP, podľa ktorého „Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie...Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv“.“¹⁷

Slovenský ústavný súd tu potvrdil, že právo rovnosti strán je jedným z určujúcich ústavnoprávnych princípov, pričom jeho obsahom je to, že všetci účastníci akéhokoľvek civilného procesu majú rovnaké procesné práva a povinnosti, ktoré uplatňujú a plnia: "za rovnakých procesných podmienok bez zvýhodnenia alebo diskriminácie niektorej z procesných strán."¹⁸ Podľa tohto uznesenia je súčasne irelevantné, ktorá z procesných strán resp. účastníkov iniciovala konanie.

¹⁴ tamtiež

¹⁵ Napr. nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 28.7.2011, sp. zn. IV. ÚS 187/2011, nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12.7.2002, sp. zn. II. ÚS 121/02, nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 28.6.2001, sp. zn. I. ÚS 43/01, nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.12.2001, sp. zn. I. ÚS 59/00

¹⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.10.2002, sp. zn. IV. ÚS 35/02

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.10.2002, sp. zn. IV. ÚS 35/02

¹⁸ Tamtiež, pričom kľúčovú myšlienku prevzal z vtedy pol roka starého Uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11.4.2002, sp. zn. II.

3.4 OBRUSOVANIE HRÁN ROVNOSTI

Slovenská ústavná judikatúra v nasledujúcich rokoch ďalej prehlbovala obsah práva na rovnosť strán a jej konexiu na právo na spravodlivý proces. Táto väzba bola zreteľne potvrdená v uznesení¹⁹ Ústavného súdu Slovenskej republiky z roku 2007. Štvrtý senát tu judikoval, že pod rovnakým postavením účastníkov treba chápať procesné postavenie, ktoré zabezpečí spravodlivý proces. Proces možno označiť podľa ústavných sudcov za spravodlivý vtedy, keď je aplikovaná zásada, podľa ktorej má mať každá strana v procese rovnakú možnosť obhajovať svoje záujmy a súčasne nesmie mať možnosť podstatnej výhody voči protistrane.²⁰

V jednom zo svojich ďalších nálezov sa slovenskí ústavní sudcovia zaoberali aj doručovaním procesných vyjadrení v trestnoprávnej veci (dôvodnosť ďalšieho trvania väzby). Za súčasť práva na spravodlivý proces považovali právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov: *"Nedoručenie vyjadrenia prokurátora obvinenému ako druhej strane kontradiktórneho konania vytvára stav nerovnosti strán v konaní pred súdom, čo je v rozpore s kontradiktórnosťou konania a so zásadou rovnosti zbraní ako súčasti práva na spravodlivý proces."*²¹ Senát sa však v tomto prípade oprel aj o judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. prípad *Feldbrugge contra Holandsko* z 29.5.1986), keď dovodil, že nedoručenie vyjadrenia prokurátora sťažovateľovi bolo korigované tým, že dôležitý obsah vyjadrenia prokurátora bol uvedený okresným súdom v odôvodnení jeho uznesenia, voči ktorému mohol sťažovateľ podať opravný prostriedok: *"Preto treba v konečnom dôsledku dospieť k záveru, že porušenie práva na spravodlivý proces, ku ktorému došlo v prvoinštančnom konaní pochybením okresného súdu, bolo napravené v opravnom konaní pred krajským súdom."*²² S týmto

ÚS 35/02: *"Rovnosť účastníkov súd zabezpečuje vytvorením rovnakých procesných možností na uplatnenie ich práv a plnenie ich povinností. Podstata tejto ústavnej zásady spočíva v tom, že všetci účastníci občianskeho súdneho konania (osobitne sporového konania) majú rovnaké procesné práva a povinnosti, ktoré uplatňujú a plnia za rovnakých procesných podmienok, bez zvýhodnenia alebo diskriminácie niektorej z procesných strán. Nerozhoduje procesné postavenie alebo procesná pozícia účastníka, nie je podstatné ani to, ktorý z účastníkov sa stane žalobcom a ktorý z účastníkov je žalovaný."*

¹⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 211/07

²⁰ *tamtiež*

²¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.04.2005, sp. zn. I. ÚS 2/05

²² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.04.2005, sp. zn. I. ÚS 2/05

záverom súdu by som si dovoľil zásadne polemizovať, keďže procesná strana bola pochybením okresného súdu ukrátená o jeden z procesných prostriedkov. Podľa môjho názoru teda nemohlo dôjsť k žiadnej spravodlivej korekcii alebo náprave, ale naopak k porušeniu rovnosti strán a práva na spravodlivý proces. To, že existovala ďalšia možnosť nápravy na tom podľa mňa nič nemení.

Niektoré základné pojmové znaky rovnosti strán vyjadril Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení²³ z roku 2005. Rovnosť procesných prostriedkov účastníkov súdneho konania je daná vtedy, ak:

- a) rozhodnutím súd nepriznal jednému účastníkovi v konaní viac práv než druhému
- b) neodňal (neobmedzil) účastníkovi možnosť uplatnenia jeho procesných práv
- c) nijakým iným spôsobom neznevýhodnil jedného účastníka oproti druhému.²⁴

Porušenie sťažovateľových práv na spravodlivý proces vrátane rovnosti strán (čl. 47 ods. 3, čl. 48 ods. 2 a čl. 50 ods. 3 Ústavy) zo strany Najvyššieho súdu Slovenskej republiky judikoval²⁵ v roku 2003 tretí senát slovenského ústavného súdu. V trestnoprávnej veci (konanie o sťažnosti pre porušenie zákona) bol o konaní Najvyššieho súdu Slovenskej republiky upovedomený len generálny prokurátor, prvý sťažovateľ síce bol o sťažnosti pre porušenie zákona písomne oboznámený, no nemohol sa zúčastniť verejného zasadnutia a jeho vyjadrenie súd odignoroval, druhý sťažovateľ nebol dokonca upovedomený vôbec. V civilnom ako aj trestnom procese by mala byť zásada plného vyjadrenia účastníkov fundamentom naplnenia zásady rovnosti účastníkov.²⁶ Ústavný súd Slovenskej republiky aj tu potvrdil, že rovnosť strán nie je absolútna: *"Rovnosť medzi obvineným a prokurátorom v trestnom konaní je relatívna vzhľadom na rozdiel v ich procesnom a najmä faktickom postavení, ktorý vyplýva z ich rozdielných funkcií a možností (napr. za prokurátorom stojí štátny aparát a donucovacia štátna moc). Ich rovnosť je potom prilihavejšie vyjadriteľná ako zásada rovnosti zbraní tvoriaca prvok spravodlivého súdneho konania podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských*

²³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 9.11.2005, sp. zn. III. ÚS 313/05

²⁴ tamtiež

²⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 21.03.2003, sp. zn. III. ÚS 186/02

²⁶ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: MU a nakladatelství Doplněk, 2003, s. 178.

práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“)... Ide o právo, aby každá strana súdneho konania mala možnosť hájiť si svoju vec pred súdom za podmienok, ktoré ju podstatne neznevýhodňujú v pomere k druhej strane...²⁷

Slovenský ústavný súd ďalej vo svojom rozhodnutí²⁸ z mája 2005 posudzoval to, či je porušením rovnosti medzi účastníkmi, ak súd nepripustil a nevykonal dôkaz skutočnosti, ktorú už považoval za preukázanú. Podľa rozhodujúceho senátu túto situáciu nemožno chápať ako porušenie zásady rovnosti, pretože je na úvahe súdu, aby zhodnotil mieru dôkazov nutných na preukázanie dokazovanej skutočnosti.²⁹

Na záver by som si dovoľil spomenúť ešte jedno významné rozhodnutie. Kľúčovou otázkou vzťahu medzi právom na spravodlivý proces a rovnosťou strán tu bola otázka, pri akej intenzite porušenia rovnosti strán dochádza súčasne k porušeniu práva na spravodlivý proces. Podľa judikátu³⁰ Ústavného súdu Slovenskej republiky: *"Spravodlivosť konania treba ... posudzovať z hľadiska konania ako celku, takže ojedinelé, menej významné porušenie zásady rovnosti v priebehu konania (najmä ak následný procesný postup súdu umožnil vo vzťahu k dotknutej strane konania jeho kompenzáciu) nemusí mať automaticky za následok porušenie práva na spravodlivé súdne konanie..."*³¹ Znamená však samotné rešpektovanie procesnej rovnosti strán úplné naplnenie spravodlivosti v súdnom konaní? Vtedajší štvrtý senát na túto otázku odpovedal v tom zmysle, že splnenie tejto požiadavky k tomu nepostačuje. Naplnenie spravodlivosti v konaní musí byť totiž vždy hodnotené od konkrétnych okolností prípadu. S takýmto názorom sa aj ja plne stotožňujem. Strany musia mať najmä dostatočné procesné garancie, menovite možnosť vplyvu na priebeh a výsledok konania, konkrétne:

a) možnosť predkladať alebo navrhovať dôkazy

b) možnosť spochybniť dôkazy protistrany

²⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 21.03.2003, sp. zn. III. ÚS 186/02

²⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11.5.2005, sp. zn. IV. ÚS 136/05

²⁹ tamtiež

³⁰ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.09.2007, sp. zn. IV. ÚS 233/07

³¹ tamtiež

c) a možnosť prezentovať vlastné stanovisko k predmetu sporu³²

4. ZÁVER

Judikatúra Ústavného súdu Slovenskej republiky nie je vzhľadom na krátku existenciu moderného slovenského konštitucionalizmu rozsiahla. Napriek tomu sa podľa môjho názoru podarilo slovenským ústavným sudcom vytvoriť za pomerne krátky čas základnú koncepcnú kostru v tematike rovnosti strán.

Vo viacerých rozhodnutiach charakterizovali základný vzťah medzi právom na spravodlivý proces a rovnosťou strán ako v civilnom tak aj trestnom procese a priblížili obsah ústavného princípu rovnosti strán ako podmienky spravodlivosti v konaní. Kriticky je možné hodnotiť najmä vzdanie sa argumentačnej kontinuity s naším niekdajším federálnym ústavným súdom.

Literature:

- FILIP, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 460 s. ISBN 8021025921
- KLÍMA, K. Ústavní právo. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 786 s. ISBN 9788073802615
- VEČEŘA, M., GERLOCH, A., BERAN, K. et al. Teória práva. BVŠP a Poradca podnikateľa, spol. s r.o., 2008. 344 s. ISBN 9788089363216
- ČIČ, M. et al. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997. 598 s. ISBN 8070904445
- STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: MU a nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s. ISBN 8021032715
- Usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
- zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
- Nález Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky (pléna) ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.9.1996, sp. zn. PL. ÚS 43/95
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 28.7.2011, sp. zn IV. ÚS 187/2011

³² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.09.2007, sp. zn. IV. ÚS 233/07

- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12.7.2002, sp. zn. II. ÚS 121/02
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 28.6.2001, sp. zn. I. ÚS 43/01
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.12.2001, sp. zn. I. ÚS 59/00
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.10.2002, sp. zn. IV. ÚS 35/02
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 211/07
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.04.2005, sp. zn. I. ÚS 2/05
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 9.11.2005, sp. zn. III. ÚS 313/05
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 21.03.2003, sp. zn. III. ÚS 186/02
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11.5.2005, sp. zn. IV. ÚS 136/05
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.09.2007, sp. zn. IV. ÚS 233/07

Contact – email

dusancurila@gmail.com